

ksandra na: Macedonię z Grecją, Syrię ze stolicą w Antiochii i Egipt z Aleksandrią (miasto założone przez Aleksandra).

18. Podbój Persji przez Aleksandra Wielkiego otworzył Wschód na wpływy kultury greckiej. Powstała nowa forma kultury greckiej, która wchłonęła liczne pierwiastki orientalne, była to kultura hellenistyczna. Zabytki tej kultury to m.in.: Muzeum, czyli Dom Muz, pierwszy instytut naukowy w Aleksandrii, Akropol w Pergamonie, posąg Wenus z Milo, rzeźba: grupa Laokoona, ołtarz Zeusa w Pergamonie.

7. STAROŻYTNY RZYM

1. Kolejnym centrum cywilizacyjnym w starożytności stała się Italia, szczególnie w okresie, gdy dominację zdobył Rzym.
2. Datę powstania starożytnego Rymu nad Tybrem ustalono na **rok 753 p.n.e.** Legendarnymi założycielami miasta mieli być bliźniacy **Romulus i Remus**. Historycznie prawdopodobnie Rzym pozostawał w VI w. p.n.e. pod władzą Etrusków. Oprócz nich Italię zamieszkiwały plemiona Italiców: Umbrowie, Samnicy, Lukanowie, Sykulowie i Latynowie. Od nazwy tych ostatnich pochodzi nazwa języka starożytnych Rzymian – łacina.
3. Etruskowie, według starożytnej tradycji, pochodzili z Azji Mniejszej, ale ich język jest słabo znany. Stworzyli oryginalną kulturę opartą na wpływach wschodnich. Rzymianie przejęli wiele elementów religii etruskiej, a także sposób budowania miast. Etruskowie rozwinęli sieć dróg handlowych i sieć kanałów nawadniających. Wytwarzali także wspaniałe przedmioty zbytku, np. naczynia z brązu czy lustra.
4. Właśnie w VI w. p.n.e. osada założona na wzgórzu, zwanym Palatynem, przekształciła się w miasto. Zbudowano wówczas pierwsze świątynie, mur obronny i **Forum Romanum**, czyli miejsce spotkań publicznych i handlu.
5. Według tradycji, po Romulusie Rzymem rządziło jeszcze sześciu władców, którzy nosili tytuł **króla – rex**. Król musiał się liczyć ze zdaniem rady starszych, czyli senatu. Zasiadali w nim przedstawiciele możliwych rodów, których od słowa pater – ojciec, nazywano **patrycjuszami**. Obok nich w Rzymie byli również **plebejusze**, czyli „ci, których jest mnóstwo”, byli oni także obywatelami rzymskimi (wolni rolnicy, kupcy, rzemieślnicy), ale mieli mniej przywilejów.
6. W **509 r. p.n.e.** obalono monarchię, a na jej miejsce wprowadzono **republikę**. Władzę króla zastąpiły wspólne rządy zgromadzenia ludowego, senatu i wybieranych urzędników.

7. Wkrótce doszło do konfliktu plebejuszy z patrycjuszami. Walka ta została uwieńczona sukcesem politycznym plebejuszy. Wprowadzono wówczas urząd **trybuna ludowego**. Mógł on za pomocą swego weta, czyli sprzeciwu, przeciwstawić się niekorzystnym dla plebejuszy uchwałom senatu, wnioskowi zgromadzenia czy też konsulów (trybuni byli nietykalni). W tym czasie spisano także **Prawo dwunastu tablic**, które dotyczyło zwłaszcza prawa karnego. Te stopniowe reformy zezwoliły plebejuszom na udział w rządach.
8. Po podboju Italii (264 r. p.n.e.) Rzym podzielił zamieszkujące ją ludy na dwie główne grupy: jedną stanowiły te, których ziemie wcielono do państwa rzymskiego, a w drugiej znalazły się te, którym nadano **status sprzymierzeńców**. Sprzymierzeńcy mieli obowiązek dostarczenia odpowiedniej liczby wojska Rzymowi. W wielu punktach Italii Rzymianie zakładali osiedla swych obywateli, nazywane koloniami, których zadaniem było utrzymanie w posłuszeństwie świeżo podbitych terenów.
9. Suwerenną władzę w Rzymie sprawował naród rzymski, do którego zaliczano obywateli posiadających prawa publiczne.
10. **Senat rzymski** był organem władzy o najwyższym autorytecie w państwie. Należeli do niego byli najwyżsi urzędnicy rzymscy. Do jego kompetencji należało prowadzenie polityki zagranicznej, nadzór nad finansami, sprawy religii.
11. Na czele państwa stali dwaj **konsulowie** wybierani na rok, posiadali oni najwyższą władzę cywilną i wojskową. W miarę umacniania się instytucji republikańskich pojawili się inni urzędnicy: **cenzorzy** – dbający o finanse państwa, **pretorzy** – przewodniczyli sądom i zarządzali prowincjami, **edylowie** – organizowali igrzyska i dbali o porządek, **kwestorzy** – administrowali finansami państwa i armii.
12. W okresie republikańskim armia rzymska była pospolitym ruszeniem wszystkich zdolnych do noszenia broni. Podstawową jednostką organizacyjną armii rzymskiej był **legion**, który zasadniczo liczył 4500 żołnierzy, w tym 300 jeźdźców, wybranych z równych wzrostem mężczyzn. Nazwa „legion” pochodzi właśnie od słowa wybierać. Ciągłe wojny prowadzone przez Rzym wymagały wielkiej liczby żołnierzy, dlatego postanowiono przeprowadzić reformę armii. Dokonał tego Gajusz Mariusz. Zaczął on przyjmować do armii mężczyzn nie posiadających majątku, którzy za swą służbę mieli otrzymać regularny żołd i uzbrojenie na koszt państwa.
13. Po opanowaniu Italii najważniejszym przeciwnikiem Rzymu stała się **Kartagina**, kolonia fenicka w Afryce Północnej. Rzymianie nazywali Kartagińczyków Punijczykami. W III w. p.n.e. Rzym stoczył **trzy wojny punickie**:

- pierwsza wojna punicka (264–241 r. p.n.e.) zakończona morskim zwycięstwem Rzymian,
 - druga wojna punicka (218–201 r. p.n.e.), dowodzący wojskami punickimi **Hannibal** pokonał Rzymian pod Kannami; zrewanżowali się oni Kartagińczykom pokonaniem ich pod Zamą,
 - trzecia wojna punicka (149 – 146 r. p.n.e.) – Rzymianie zdobyli i zniszczyli Kartaginę, a ludność sprzedano do niewoli.
14. W wyniku podbojów Rzym podporządkował sobie Grecję, Mezopotamię, Brytanię i Galię. W ten sposób powstało **Imperium Romanum**. Wraz z rozwojem terytorialnym Rzymu następowało tworzenie tzw. prowincji. Były to obszary podbite, podporządkowane namiestnikom, którzy sprawowali tam najwyższą władzę.
 15. W związku z ogromnymi podbojami Rzym stał się państwem o silnie rozwiniętym systemie **niewolnictwa**. W najgorszej sytuacji byli niewolnicy z kopalni i kamieniołomów oraz **gladiatorzy**, czyli zapaśnicy walczący na śmierć i życie między sobą lub z dzikimi zwierzętami. Byli również niewolnicy wykwalifikowani, zatrudniani np. jako nauczyciele lub niewolnicy zatrudniani w latyfundiach, gdzie uprawiali zboże, oliwki czy winorośl. Niewolnicy (nazywani „mówiącymi narzędziami”) buntowali się przeciw swej doli, organizowali więc powstania. Największe i najstraszniejsze było wystąpienie **Spartakusa** w 73–71 r. p.n.e.
 16. Nieustanne wojny doprowadziły do kryzysu w rolnictwie. Odrywały one chłopów od ziemi, powodując upadek gospodarstw. Właściciele ziemscy przejmowali je za długi lub kupowali za bezcen. Rolnicy najmowali się więc często u nowych właścicieli, a ich los stawał się podobny do losu niewolników. **Bracia Grakhowie, Tyberiusz i Gajusz** próbowali odrodzić wolne włościanstwo i zapobiec wyludnieniu się wsi italskiej, lecz ich reformy przyniosły krótkotrwały efekt.
 17. W I wieku p.n.e. wzrosła rola armii i jej dowódców, którzy zyskali uprzywilejowaną pozycję i zaczęli między sobą walczyć o władzę. Jednym z nich był **Gajusz Juliusz Cezar**, który po przekroczeniu granicznej rzeki Italii, **Rubikonu** rozpoczął wojnę domową. Zwyciężył ją, zajął Rzym i stał się dyktatorem. Jednak sprzeciw senatorów przeciwko nieograniczonej władzy Cezara doprowadził do zamordowania go 15 III 44 r. p.n.e. w dniu **tzw. Id Marcowych**; od przydomka rodowego Cezara wywodzi się najwyższy tytuł monarszy – cesarz, którym posługiwali się władcy do XX wieku.
 18. Po śmierci Cezara doszło do wojny domowej między Oktawianem – adoptowanym synem Cezara a Markiem Antoniuszem – bliskim współpracownikiem Cezara. Dzięki zwycięstwu **pod Akcjum** w 31 r. p.n.e.

Oktawian stał się jedynowładcą w państwie. **Oktawian był pierwszym cesarzem rzymskim** posiadającym tytuł Augusta – wspaniałego, princepsa – pierwszego wśród senatorów, „ojca ojczyzny”; miał władzę imperatora, czyli naczelnego wodza, był też trybunem ludowym i najwyższym kapłanem. August był przyjacielem i opiekunem poetów, artystów i prawników.

19. Za panowania cesarza Trajana (98–117 r. n.e.) wprowadzono reformę gospodarczą, która pracę niewolników zastąpiła **tzw. kolonatem**: właściciele ziemscy dzielili swe dobra na działki i puszczały je w dzierżawę rolnikom, zwanym kolonami.
20. W III w. n.e. nastąpiły zmiany ustrojowe, które wzmocniły władzę cesarską. Cesarz Dioklecjan przyjął tytuł „pana” i skupił w swym ręku nieograniczoną władzę.
21. W 395 r. Teodozjusz Wielki podzielił państwo rzymskie między dwóch synów. Odtąd istniały **dwa cesarstwa rzymskie: zachodnie** z Rzymem i **wschodnie** ze stolicą w Konstantynopolu. W cesarstwie zachodnim przewagę miała ludność zromanizowana i język łaciński, a we wschodnim – ludność zhellenizowana i język grecki.
22. W III i IV w. n.e. zaczęły nękać imperium rzymskie plemiona germańskie (barbarzyńskie) z Europy: Goci, Wizygoci, Frankowie, Anglowie, Sasi i Wandalowie. Ci ostatni tak spustoszyli Rzym, że odtąd przez słowo „**wandalizm**” rozumie się dzikie i bezmyślne niszczenie. Napór germański nasilił się, gdy na Gotów najechał lud pochodzenia tureckiego – **Hunowie**, na czele z Attylą. Wywołało to ogólny ruch plemion, tzw. wielką wędrówkę ludów.
23. Wiek V to koniec cesarstwa zachodniego i powstanie na jego gruzach królestw germańskich. **Upadek Cesarstwa nastąpił w roku 476 n.e.**